

Casablanca - Toespraak Armoede Uitsluiten 2015

Dat Casablanca de jaarlijkse prijs “Armoede Uitsluiten 2015” van Welzijnszorg in ontvangst mag nemen is een mooie erkenning. De keuze van Welzijnszorg om een initiatief uit de sociale economie te eren voor hun bijdrage aan de strijd tegen armoede en sociale uitsluiting lijkt me dan ook een belangrijk politiek en maatschappelijk signaal: anders dan klassieke “liefdadigheid” of “eerstelijns hulp” voor armen, stelt de sociale economie immers een meer structurele en geïntegreerde aanpak voor waarin volwaardige tewerkstelling centraal staat. Casablanca zet zich reeds vijftien jaar in om van deze integrale aanpak een toonbeeld te maken. En dit steeds zonder ook op politiek en maatschappelijke vlak een blad voor de mond te nemen.

Als ik vandaag kijk naar de criteria waaraan ondernemingen in de sociale economie vandaag moeten beantwoorden dan sta ik soms versteld. Werken aan sociale inclusie, economische participatie en armoedebestrijding zijn blijkbaar niet meer voldoende. Neen, de sociale economie moet vandaag ook rendabel, professioneel en productief zijn. Zij moet competenties en talenten aanboren, samenwerken met de “echte” economie en doorstromen. De sociale economie moet vandaag ook activeren, innoveren, creatief zijn, duurzaam zijn, crowdfunden, netwerken, participeren, en ga zo maar even door. De opdracht waarvoor de sociale economie vandaag staat is niet echt benijdenswaardig.

Maar het zou ongepast zijn, om te denken dat Casablanca de Armoedeprijs in ontvangst mag nemen omdat ze voor al deze uitdagingen en opdrachten een pasklaar antwoord heeft. Dat ik met even vage en gemediatiseerde woorden kom uitleggen hoe wij innoveren, hoe creatief we wel zijn, hoe wij netwerken uitbouwen, en duurzaam zijn, activeren en professionaliseren.

Want hoewel ik zeer erkentelijk ben voor de erkenning die ons met deze prijs te beurt komt, valt het me zwaar om eenzijdig in de feestvreugde te delen. En hoe kan het ook anders: men vraagt me om in een dankwoord toe te lichten hoe we ons als sociale economie inzetten voor mensen met een grote afstand tot de arbeidsmarkt, en dit terwijl we eigenlijk tot de drieste vaststelling moeten komen dan de maatschappelijke kloof tussen arm en rijk de afgelopen jaren alleen maar is toegenomen. Het cijfer is onderhand wel bekend: 1.680.000 werklozen maar ook werkenden, gezinnen, alleenstaande moeders en vaders, kinderen, jongeren en ouderen, Vlamingen, Walen, Brusselaars, Belgen van waar ze ook komen,... 1.680.000 medeburgers die dagelijks het hoofd moeten zien te bieden aan armoede en precaire levensomstandigheden.

In het licht van dit ene cijfer, kan ik me niet van het gevoel ontdoen dat wanneer men vandaag aan de sociale economie vraagt om innovatief en creatief te zijn, en als men ons vraagt om te netwerken en te crowdfunden, en om competenties en talenten te activeren...

Dat men ons dan eigenlijk vraagt om lippendienst te bewijzen. Lippendienst aan een politiek die gefaald heeft om van sociale herverdeling, tewerkstelling en armoedebestrijding de prioriteit te maken. Lippendienst aan een politiek die werklozen en armen in naam van “responsabilisering en activering” stigmatiseert, lippendienst aan een verhaal van “gemeenschapsdiensten” in plaats van waardig werk. Kortom, lippendienst aan een politiek van liefdadigheid in plaats van grondrechten.

Als ik zeg dat ik toch verheugd ben om de prijs Armoede Uitsluiten in naam van de sociale economie in ontvangst te mogen nemen, dan is dit vooral omdat het me de kans geeft om een project voor te stellen voor de toekomst.

Want hoewel men vandaag nogal snel beweert dat de sociale economie de sector is van een handvol creatieve en innovatieve durvers en ondernemers, lijkt me de echte uitdaging waarvoor de sociale economie vandaag staat, niet deze is van de innovatie, maar wel deze van een herbronning.

Wanneer ik denk aan herbronnen, dan denk dat we ons allereerst weer moeten aansluiten bij een lange geschiedenis en traditie. De sociale economie is immers geen recente uitvinding, niet enkel en alleen maar de uitvinding van arbeidsmarktspecialisten en ideologen van een actieve welvaartsstaat. Neen, de sociale economie kent ook haar wortels in een lange sociale geschiedenis, een geschiedenis van onderuit: in deze van de coöperatieven en de mutualiteiten, in de werking van de vakbewegingen, in de vrijwilligersinitiatieven, in de basiseducatie, de armoedebestrijding en in de geschiedenis van de sociale bewegingen.

Ten tweede, ken u geschiedenis en dus, laten we de sociale economie weer heruitvinden als sociale beweging. En ons heruitvinden als sociale beweging betekent niet dat we moeten verzaken aan de opdrachten waarvoor we ons ten aanzien van publieke overheden engageren: het organiseren van werkervaring, van opleiding en begeleiding. Maar het betekent wel dat we deze taken realiseren in het licht van een breder sociaal engagement: in een engagement voor het recht op waardig werk, het recht om volwaardig deel te nemen aan onze samenleving, in een engagement tegen elke vorm van sociale en economische uitsluiting. De sociale economie herbronnen als sociale beweging betekent dan ook dat we niet alleen meer kijken naar publieke overheden, maar dat we ook weer de draad opnemen met het middenveld, de vakbeweging, de armoedebeweging, en de tal van initiatieven die zich vandaag inzetten in bijvoorbeeld het platform Hart boven Hard.

Als ik zeg dat we de sociale economie moeten heruitvinden als sociale beweging, dan brengt dit ons tot een derde belangrijke uitdaging. We hebben nood aan een eigen conceptueel en inhoudelijk kader. Ik heb de afgelopen jaren gezien hoe we als sociale economie in naam van de professionalisering vaak blindelings en kritiekloos zijn mee gestapt in het overnemen van een zogenaamd neutraal ondernemersdiscours. Ja, ook de sociale economie moest aan Corporate governance, Lean management en service control management doen. Ook de sociale economie moest Ishikawa en SIPOC – diagrammen gebruiken, Key Performance Indicators, Verbeterplannen opstellen, en ga zo maar even door. Een tijdje terug werd ik door een consultancybedrijf gecontacteerd omdat ze het innovatieve project hadden opgevat om managers na hun pensioen vrijwillig in te zetten voor de sociale economie. Ze zouden hun jarenlange ervaring en expertise bij grote beursgenoteerde ondernemingen en bancaire instellingen ten dienst stellen van de professionalisering van de sociale economie! U zal begrijpen dat ik op deze uitnodiging enkel ietwat verontwaardigd en ironisch kon antwoorden met de eenvoudige vraag: “Waar was u dan al die jaren met uw expertise en ervaring, om ervoor te zorgen dat ook uw ondernemingen en instellingen inclusiever, democratischer en rechtvaardiger werd?”

Als ik zeg dat we nood hebben aan een eigen conceptueel kader, dan bedoel ik dat we moeten kunnen vertrouwen op onze eigen sterkte. Want als men zegt dat we moeten professionaliseren, dan trapt men eigenlijk een open deur in. Als men met professionalisering bedoelt dat we zinvol en verantwoord moeten omspringen met publieke middelen, als men daarmee bedoelt dat we ernstig moeten werken, dan ben ik uiteraard vragende partij.

Maar zeg me eens eerlijk wat de meerwaarde is om te spreken van corporate governance en stake holders, als wij kunnen spreken van democratisch economisch bestuur en werknemersinspraak? Wat is de meerwaarde om te spreken van Key Performance Indicators en Social Impact studies, als wij kunnen spreken over het belang van investeringen in publieke diensten, publieke zorg en publieke infrastructuur? Welke meerwaarde dan, om te spreken

over het activering van competenties en talenten, als wij eenvoudigweg kunnen spreken over het recht op arbeid en er voldoende maatschappelijke vragen en noden zijn om dit recht te realiseren

En als ik zeg dat we nood hebben om de sociale economie te herbronnen vanuit de herontdekking van haar geschiedenis, en om haar heruit te vinden als sociale beweging en met een eigen sterk taal- en waardenkader, dan betekent dit ook dat we de sociale economie weer moeten herbronnen met sociale en politieke ambities voor de toekomst. Dat we verder moeten kunnen denken dan de jaarlijkse project- en subsidieoproepen, de jaarlijkse begrotingen en jaarrekeningen, de kwartaalcijfers en de doorstroomresultaten. Het betekent dat we naast onze dagelijkse inzet in het behalen van concrete en, waarom ook niet, meetbare resultaten, de sociale economie weer moeten inschrijven in een breder streven naar een meer egalitaire, rechtvaardige en solidaire economie.

Ja, het is goed om na te denken over manieren om mensen te helpen in hun grote afstand tot de arbeidsmarkt en de economie. Maar het is ook goed en misschien wel beter om ook weer na te denken aan het verkleinen van de grote afstand van de economie tot de mensen.

Ja, het is waardevol om na te denken over hoe we mensen die tegen wil en dank werkeloos “aan de kant staan”, ten dienst kunnen stellen van de economie. Maar het is ook goed en misschien wel beter om als sociale economie, weer te durven spreken over manieren om de economie in dienst te stellen van de mensen.

Casablanca mag dan wel eens ouderwets en conservatief heten, maar het is met een zekere fierheid dat ik kan zeggen dat we dit jaar onze vijftiende verjaardag kunnen vieren. Vijftien jaar, en dit ondanks de juridische en institutionele onzekerheden voor de sociale economie, ondanks de onzekerheden over de federale financiering van sociale tewerkstellingsstatuten, en dit ondanks de moeilijke crisisjaren.

En ik zou liegen als ik zou zeggen dat ook wij niet hebben ingezet op de uitbouw van een professionele organisatie, op een goed zakelijk bestuur en op financiële stabiliteit. Dat ook Casablanca niet heeft ingezet op de professionalisering van onze opleidingen voor en begeleiding van werkzoekenden.

Maar dat wij deze verjaardag vandaag kunnen vieren is niet alleen het resultaat van deze professionalisering. Het is ook en vooral het resultaat van de hardnekkige koppigheid waarmee we dit alles hebben gerealiseerd. In de koppigheid om niet mee te stappen in de trend van de innovatie, om niet in te spelen op de mode van de dag, op de mode van de sociale gadgets.

Het is ook en vooral het resultaat van de koppigheid waarmee we kwaliteitsvol en ernstig willen ondernemen maar zonder in te boeten aan waarden en principes, ouderwets, maar volgens mij actueler en innovatiever dan ooit.